

Mikulski, Zdzisław

"Słownik polskich stowarzyszeń technicznych i naukowo-technicznych do 1939 r.", t. 2: "Naczelna Organizacja Techniczna - Fundacja Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych", Józef Piłatowicz, Warszawa 2005 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 52/2, 261-262

2007

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Józef Piłatowicz: *Słownik polskich stowarzyszeń technicznych i naukowo-technicznych do 1939 r.* Tom II. *Naczelna Organizacja Techniczna – Fundacja Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych*. Warszawa 2005 Główna Komisja Seniorów i Historii Ruchu Stowarzyszeniowego.

W końcu 2005 r. ukazał się tom II pracy Józefa Piłatowicza Ruch stowarzyszeniowy inżynierów i techników polskich do 1939 r., stanowiący Słownik polskich stowarzyszeń technicznych i naukowo-technicznych do 1939 r. Obejmuje on 174 stowarzyszenia w ujęciu alfabetycznym i różnym stopniu opracowania, w zależności od zachowanych opisów i archiwów, które w znacznej części uległy zniszczeniu w czasie wojny. Jak pisze Autor „stowarzyszenia techniczne nie były dotychczas przedmiotem szerszych badań, stąd znikoma liczba publikacji na ten temat, w tym także słownikowych”. Wyjaśnia to różniącą się szczegółowość opisów poszczególnych stowarzyszeń – od obszernych danych o wynikach ich pracy do zwięzłych notatek o istnieniu stowarzyszenia.

Autor uwzględnił hasła tych stowarzyszeń, które definitywnie zakończyły działalność z chwilą wybuchu wojny, jak i tych, które przetrwały okupację, a nawet usiłowały prowadzić skromną działalność konspiracyjną. Tu narzuca się celowość rozpatrzenia działalności wojennej organizacji, które podjęły taką pracę, zarówno konspiracyjną, jak i obozową, a tych było niemało, a także tych, które zaczęły działać poza granicami kraju, jak np. Stowarzyszenie Techników Polskich w Wielkiej Brytanii. Mógłby to być materiał na trzeci tom Słownika, zawierający przy okazji uzupełnienia i poprawki do obu tomów, a zwłaszcza zapewne omawianego tu tomu II.

Tom II stanowi nieodłączne uzupełnienie tomu I zawierającego analizę i podsumowanie działalności stowarzyszeń inżynierów i techników na ziemiach polskich do 1939 r. Obejmuje informacje o strukturze organizacyjnej i władzach, formach działalności oraz dostępnej jej dokumentacji. Imponuje niewątpliwie obszerność i kompletność opracowanego zbioru, zwłaszcza wobec zaginięcia wielu materiałów dokumentacyjnych. Autor był zmuszony przeto do przejrzenia ogromnej liczby roczników czasopism technicznych, zawierających drobne niekiedy wzmianki o powstających w ciągu wielu lat kołach, komisjach, stowarzyszeniach, aby uzmysłwić sobie całość i bogactwo ruchu stowarzyszeniowego. Pierwszą taką próbę podjęto w Polskiej Akademii Nauk w latach 80. i 90. tworząc kilkutomowy Słownik polskich towarzystw naukowych – jakże jednak daleki od doskonałości. Autor wzorował się w pewnym stopniu na tym słowniku, zwłaszcza że był także autorem części jego haseł, a niektóre hasła – po aktualizacji i uzupełnieniu służyły do opracowania ich nowej wersji. W wyniku powstał jakościowo nowy zbiór haseł Słownika, zadziwiający nawet wybrednych historyków techniki. Otrzymaliśmy dzieło nowe, niemal w pełni wyczerpujące, a napewno stanowiące dobrą podstawę do dalszych analiz i ewentualnych uzupełnień.

Słownik polecamy do wykorzystania wszystkim historykom techniki i wszystkim sympatykom historii techniki. Głównej Komisji FSNT NOT ds. Seniorów i Historii Ruchu Stowarzyszeniowego należą się słowa pełnego uznania za koncepcję opracowania i wydania dzieła.

Zdzisław Mikulski
Warszawa

Alfred Neubaer: *Bittere Nobelpreise*. Norderstedt 2005, Books on Demand GmbH s. 123.

W ponad 100-letnich dziejach przyznawania Nagród Nobla, kilkakrotnie zdarzyło się, iż wyróżnione nią osoby zostały zmuszone do odmowy jej przyjęcia lub uczyniły to dobrowolnie.

Głównym celem książki Alfreda Neubauera, niemieckiego chemika i popularyzatora chemii, było skrótowne przedstawienie okoliczności, które sprawiły, iż przyznanie Nagród Nobla stało się źródłem problemów dla niektórych laureatów (stąd znaczący tytuł książki – *Gorzkie Nagrody Nobla*) oraz wyjaśnienia motywów ich decyzji o przyjęciu bądź odrzuceniu tego wyróżnienia. Ta niewielka pod względem objętości książka ma sporą wartość historyczną, gdyż w przypadku Richarda Kuhna (chemia, 1938), Adolfa Butenandta (chemia, 1939) oraz Gerharda Domagka (fizjologia / medycyna, 1939), autor wykorzystał także niepublikowane wcześniej materiały źródłowe.

Układ książki jest następujący: przedmowa (w języku angielskim) *The Taste of Nobel Prises*, autorstwa Roalda Hoffmana (chemia, 1981), wprowadzenie Neubauera, krótkie, najczęściej kilkustronowe teksty poświęcone każdemu z omawianych przypadków (z zachowaniem chronologicznego układu treści), zawierające m.in. fragmenty korespondencji bohaterów, a także ich późniejszych wspomnień, następnie krótkie biogramy najważniejszych postaci występujących w książce (nie tylko laureatów Nagrody Nobla), wraz ze wskazaniem na źródła literaturowe oraz internetowe, na końcu zaś przypisy i materiały źródłowe oraz dodatek w postaci kopii wybranych dokumentów.

Punktem wyjścia dla powstania tego opracowania był referat Neubauera *Über manchmal bestehende Schwierigkeiten einen Nobel – Preis entgegenzunehmen*, [O powstających niekiedy trudnościach z przyjęciem Nagrody Nobla] wygłoszony na sesji Fachgruppe Geschichte der Chemie der Gesellschaft Deutscher Chemiker, w sierpniu 2001 r. w Würzburgu, dotyczący okoliczności przyznania Nagrody Nobla Fritzowi Haberowi (chemia, w 1919 za rok 1918), Theodorowi Svedbergowi (chemia, 1926), Richardowi Kuhnowi, Adolfowi Butenandtowi oraz Ottonowi Hahnowi (chemia, w 1945 za rok 1944). Omawiana książka jest wynikiem rozszerzenia i uzupełnienia tematyki przedstawionej we wspomnianym wyżej referacie.